

La revolta nacionalista sacseja la perestroika

L'URSS limita amb les seues nacions

A l'URSS, els independentistes estan posant Gorbatxov contra les cordes. Lituània i Letònia són els últims escenaris de la revolta nacionalista.

Dijous passat el tediós telenotícies soviètic va canviar de format. Els estorats espectadors van veure que de sobte es reduïa el seu temps, que s'imprimia agilitat als reportatges i que el presentador deixava de ser el d'abans i deixava de ser com abans. La taula buida, dos micròfons, un paper a la mà i un mural amb el Kremlin al darrere eren la identificació del programa. A partir de dijous el presentador era un altre, era gras, portava lleugerament descordada la jaqueta, la corbata torta, ja mirava sempre a la càmera i el decorat era més modern. Les lletres de l'antiga capçalera *Bremia* (això sí que no ha canviat) decoraven un angle de la pantalla i al darrere del presentador es veia el control d'imatge. (Per explicar-ho ràpidament, es tractava d'una presentació molt semblant a la que usa *Gol a Gol*, en el programa dels diumenges de TV3).

Les dues primeres notícies del nou informatiu van marcar la tònica de com ha estat la setmana moscovita. Primer Mikhaïl Gorbatxov passejant pels carrers de Vïlnius, la capital de Lituània, xarrant —discutint, més ben dit— amb ciutadans que li deien, sense embuts, que volien separar-se de l'URSS. La segona notícia va ser la destrucció de la frontera entre Moldàvia i Romania. Destrucció feta pel servei de fronteres del KGB. La importància, doncs, a allò que se n'ha dit la revolta nacional.

Podia haver-se fer més si el *Bremia* haguera volgut posar atenció —que no ho féu— a la crisi de l'Azerbaidjan (on també es destruï la frontera, però a mans de militants nacionalistes) o de Geòrgia (on el conflicte amb els ossets derivà en manifestacions independentistes) o a l'Artxag (allò que els russos en diuen Nagorno-Karabakh), on con-

tinuà la guerra oberta entre armenis i àzeris.

PRIMER ESCENARI: AZERBAIDJAN

Quan es tanquen aquestes planes, les dues crisis principals d'aquesta llarga setmana nacionalista vénen de lluny. Són la de l'Azerbaidjan i la de Lituània. En el primer grup, militants nacionalistes reivindicaren la unitat entre els dos azerbaidjans, el que ara forma part de la Unió Soviètica i el que ara forma part de l'Iran. Ho feren assaltant els llocs de frontera i destruint les tanques de filferro. En alguns llocs hi hagué concentracions en la plaça pública on els més agosarats cremaren els seus documents d'identitat soviètics. Els documents —rojos, més semblants als passaports que als carnets occidentals i ara amb la cara de Lenin en la primera pàgina— eren incinerats entre crits d'«Al·là és gran», banderes tricolors amb la mitja lluna i intensos aplaudiments.

Per a complicar més l'afer, els principals incidents tingueren lloc al Nakhitxevan. El Nakhitxevan és una entitat territorial autònoma, amb categoria de república, pertanyent a l'Azerbaidjan però separada d'aquest per la república armènia. La població és majoritàriament àzeri, però el seu territori és reivindicat pels armenis com a propi. A Erevan la crisi es va viure, per això, amb una especial intensitat.

¿I què reclamaven els àzeris? Simplement poder viatjar a l'altre Azerbaidjan. Ho feien basant-se en la caiguda del mur de Berlín i en la possibilitat que tenen els esquimals soviètics de viatjar per tot l'Àrtic (inclosa Alaska) sense haver d'ensenyar passaport. I no sabien que els moldaus anaven a aconseguir que la frontera que separava aquesta

república soviètica de la resta de Romania seria desmantellada ràpidament. Però aquests precedents no eren gran cosa a la vista de la particular situació geopolítica dels àzeris: l'altra meitat és a l'Iran. I el fantasma de l'integrisme islàmic esglaiava els cors moscovites molt més que qualsevol altra.

Per tant no n'hi havia prou explicant que les dues províncies del nord de l'Iran que tenen per capital Tabriz són també àzeris i no perses. Ni argumentant els molts anys d'història comuna o la realitat nacional compartida. Des-

muntar fronteres amb el règim de Teheran no és el mateix —com s'ha demostrat— que desmuntar-les amb Romania. La por és infinitament superior. I el futur, una incògnita.

SEGON ESCENARI: LITUÀNIA

A l'altra banda de l'URSS, mentrestant, Gorbaxov lliurava amb els lituans la batalla més difícil. Lituània és un país petit (65.200 Km²), amb menys de quatre milions d'habitants, dels quals només un 20% no són lituans

—sinó, sobretot, russos i polonesos—. De les tres repúbliques bàltiques és la que té menys russos.

Els lituans, a més, són la població més estudiosa de l'URSS.

Un altre factor diferenciador és la cultura diària, organitzada amb milers d'organitzacions culturals i folklòriques, generalment de caire nacionalista. Un altre, el fet de rebre les emissions de la televisió sueca; i un altre, el fet de ser l'única república de l'URSS amb majoria catòlica.

A Lituània anà Gorbaxov per intentar frenar una decisió del partit comunista segons la qual aquest se separaria del PCUS. Una proposició que alarmà molt les muralles moscovites.

I a Lituània Gorbaxov es troba centenars de milers de persones concentrades a la plaça de la catedral, brandant banderes nacionals i fent quinze minuts de silenci, sota la pluja i enmig del fred. A aquest acte, convocat pel Front Popular lituà, el Sajudis, Gorbaxov estava convidat a assistir-hi. Però no hi anà. Malgrat això, les pancartes i els discursos foren ben clars: Lituània vol ser independent i no vol compromisos a mig camí.

Se sap poca cosa de les tenses reunions que Gorbaxov mantingué amb els membres del partit, però l'explicació que li degueren donar és clara: el Sajudis va guanyar les eleccions legislatives del passat març en una majoria aclaparadora de les circumscripcions lituanes. El dissabte 24 de febrer hi ha eleccions al Parlament de la República i tot fa preveure que el Sajudis repetirà la victòria, si no és que... si no és que el Partit Comunista lituà (que dona suport, en bona part, al Sajudis, i que té líders enormement populars) trenca clarament amb Moscou i apareix com una alternativa tan nacionalista com ho és el Sajudis. L'elecció no és fàcil. Si no s'accepta aquesta desvinculació, Lituània serà la primera república soviètica a ser governada per no comunistes. I si s'accepta, Lituània serà la primera república soviètica on el totpoderós PCUS no existirà.

Per acabar-ho de complicar, Letònia, divendres passat, aprovà dues resolucions que abolien el paper dirigent del partit i permetien el pluripartidisme. Exactament per ací començà Lituània.

Vicent Partal

